

att finna samma ord ristat **hialub · i ·** på U 700; de båda runstenarna äro nämligen med all sannolikhet huggna av samme ristare, se ovan s. 223.

Att de båda Kyngestenen ursprungligen ha varit resta tillsammans, förefaller säkert. Ett utmärkt exempel på ett dylikt runstenspar utgöra de närbelägna Hummelstastenen (U 723—725), som av allt att döma äro resta efter samme *Guti*, som lät resa Kyngestenen, se ovan s. 223. Möjligen har Kyngemonumentet bestått av tre stenar, se U 702.

702. Kyng, Veckholms sn.

Pl. 51.

Litteratur: S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1941—43 (ATA).

Äldre avbildning: J. H. Söderlund, foto 1926? (v. Friesens samling, UUB).

Ett stycke av en ristad sten påträffades, sannolikt år 1926, i en loggrund vid Kyng. Vid runinskriftsinventeringen 1941 låg fragmentet 50 m. VSV om statbyggningen, i västra kanten av vägen till kvarnen.

Ljusgrå granit. Mått: 1,02 × 0,56 m.

Av ristningen återstår endast ett halvt runstenskors. Ristningslinjerna äro smala och grunda med skarpa kanter.

Möjligt är, att denna korsprydd sten har haft samband med de två andra Kyngestenen, U 700 och 701, vilka sakna kors. Runstensmonumentet vid Hummelsta (U 723—725) har också ursprungligen bestått av tre stenar.

703. Västra Väppeby, Veckholms sn.

Pl. 52.

Litteratur: Enköpingsposten 6/11 1922; Handlingar i ATA 1925, 1927, 1929, 1940; S. B. F. Jansson, En otolkad runinskrift (i UFT h. 47: 2, 1948, s. 179 f.).

Äldre avbildningar: M. Åmark, foto 1923 (ATA); K. A. Gustawsson, foto 1927, 1928 (ATA).

Runstenen står rest omkring 500 m. ÖSÖ om V. Väppeby, 25 m. Ö om landsvägen Segla—Veckholms kyrka, 35 m. V om Erikslunds boningshus.

Runstenen upptäcktes något av 1900-talets första år i en åker 30 m. V om landsvägen Segla—Veckholms kyrka; fyndplatsen, som med all sannolikhet är den ursprungliga, ligger omkring 60 m. V om stenens nuvarande plats. Stenen har alltså påträffats i kanten av den s. k. Blackfjärden.¹

Tyvärr sprängdes stenen sönder, innan man upptäckte, att det var en runsten. I en rapport till Riksantikvarien av den 1/6 1927 skriver K.-A. Gustawsson: »På grund av att stenens ristade sida låg vänd nedåt visste man ej att den var en runsten förrän man söndersprängde densamma, vilket gjordes för ung. 20 år sedan av dåvarande markägaren ... Efter sprängningen gjorde man ej någon anmälan om fyndet. I stället använde man runstensbitarna vid ett brobygge (mindre bro mellan två gårdar i närheten). På initiativ av dåvarande t. f. kyrkoherden i Veckholms församling ... Mats Åmark uttogos för ung. 11 år sedan runstensbitarna ur bron och kördes upp i backen mellan landsvägen och missionshuset ...» Mats Åmark beskriver i ett brev av den 9/5 1940 tillvägagångssättet: »1923 på hösten föreslog jag Nord [= markägaren] att ta fram bitarna. Dessförinnan tog jag ett foto av det största stycket i orört läge ...»² Bitarna plockade vi upp

¹ Om runstens placering vid denna »fjärd» se S. B. F. Jansson i UFT h. 47: 2, 1948, s. 181 f.

² Detta foto finnes i Vitterhetsakademiens bildarkiv.

... och lade dem i en backe Ö. om nyssnemnda väg för att senare och i samråd med R. A. söka sammanfoga dem.»

Runstenen hade splittrats i över hundra större och mindre bitar, av vilka några saknades, när stenen lagades och restes genom Riksantikvarieämbetets försorg 1927. Den bro, i vilken runstensbitarna hade lagts ned, uppbröts i samband med att stenen restes, men några flera delar av stenen påträffades icke. På hösten år 1927 undersöktes den grop, i vilken stenen låg, när den sprängdes sönder. Där fann man då ytterligare två bitar av stenens ristade sida. För närvarande saknas endast ett mindre parti av ristningsytan upptill t. h., om man bortser från de delar av ristningen, som ha gått förlorade i sprickorna. Tyvärr har det förlorade partiet innehållit några av inskriftens viktigaste runor.

Grå granit. Höjd 2,30 m., bredd 1,60 m. Ristningen är djupt och tydligt huggen; linjerna äro säkra. Redan huggningstekniken visar, att ristningen har utförts av en van runmästare.

Inskrift:

: - sui · let [·] rnisa · stāin [·] pisa · at · anulf · sun · sen · kōpan ·
 5 10 15 20 25 30 35
 · han · byki · her ... - · mantr · matar · - o - r · auk · mls · riþia ·
 40 45 50 55 60 65 70 75

Asvi let reisa stāin þenna at A(r)nulf, sun sinn goðan. Han byggi her ..., mandr matar goðr ok mals risinn.

»Åsvi lät resa denna sten efter Arnuly, sin gode son. Han bodde här ..., en gästfri och målsnäll man.»

Till läsningen: Inskriften börjar och slutar med sk. Detta har vid inskriftens början två punkter (:), eljest endast en punkt (·). Av r. 1 återstår hst. Tvärs över denna går en sprängningsspricka, som har förstört eventuella bistavar; runan kan ha varit **a**, **n**, **h**, men knappast **o**. Runföljden **2 s—4 i** är säker. **5 l**, **6 e** och **7 t** ha förlorat nedre delarna av hst; de tre runorna äro säkra. Efter **7 t** har med säkerhet ett sk gått förlorat i en sprängningsspricka. Detta framgår av det stora avståndet till följande runa och av att ristaren regelbundet har använt sk mellan orden. **8 r** har förlorat övre delen. **9 n** har förlorat ett stycke av hst ovan bst, vilken här, där slingan svänger, av ristaren har ansatts som en **n**-bst i st. f. **a**-bst; jfr runan **75 a**, som givetvis är felristning för **n**. **12 a**, **13 s** och **14 t** ha förlorat korta stycken upptill genom ett kantbortfall. I **14 t** är också vänstra bst skadad. Vid **15 a** till **24 a** har aldrig någon övre ramlinje funnits, utan runorna ha huggits ända ut i stenens kant. Efter **17 n** har med säkerhet ett sk gått förlorat i sprängningssprickan, jfr sk efter **7 t**. **19 i** är ej stunget. **24 a** är skadat på mitten genom en sprängningsspricka. **33 e** är tydligt stunget. I **38 a** går bst vinkelrätt över hst. **43 b** har den för ristaren Balle karakteristiska formen. **44 y** är tydligt stunget. **45 k** är ej stunget. Runföljden **47 h—49 r** är tydlig. Efter **49 r** är ristningsytan bortsprängd på ett stycke av 26 cm.; där har plats funnits för högst fyra runor. I skadans kant ser man en **u**-bst och sannolikt en punkt i runan; hela hst och bistavens övre del ha gått förlorade. Runan har sannolikt varit **y**. **53 n** är skadat på mitten genom en sprängningsspricka. I sprickan har bst t. v. om hst förlorats; runan är säker. Runan **61** har förlorat bst i en spricka; det kan dock icke råda någon tvekan om att runan har varit **k**. Av runan **63** är också endast hst bevarad; upptill t. v. finnes en fördjupning som en **t**-bst, men fördjupningen är bred och ojämn och gör icke intryck av att vara huggen. Nedtill på högra sidan finnes i sprängningsskadans kant en kort fördjupning, som sannolikt är en rest av **p**-bst. **64 r** är säkert, trots att nedre delen av runan har förlorats. Utan tvivel har runföljden **61—64** varit **kopr**. **68 m** har förlorat nedre delen av hst genom flagring. **69 l** har förlorat övre delen av hst; runan är säker. **73 s** har förlorat sin översta led

i en sprängningsspricka. I 75 **a** går bst tydligt uppåt; runan måste alltså uppfattas som **a**, ej som **n**. Felristningen beror givetvis på att slingan här gör en sväng.

De båda personnamnen äro sällsynta. Runföljden 1—4 kan knappast återge något annat än ett kvinnonamn *Asvi*, ett eljest icke belagt namn. Namnets båda led äro emellertid välkända namnelement. Om kvinnonamn på *-vi*, se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 109; dessa namn ha sin utbredning begränsad till Östnorden.

Sonens namn skrives **anulf** (ack.). Att detta är det från västnordiskt område välbekanta mansnamnet *Ornulf*, torde vara säkert. I Sverige har namnet varit sällsynt både under vikingatiden och under medeltiden. Namnet är tidigare endast känt från en runinskrift, nämligen Sö 359, där det skrives **arulfr**. Utelämnandet av **r**-runan i namnets förled bör betraktas som felristning, och ej som exempel på assimilation av *rn* till *nn*.

Mellan 49 **r** och runan 50 har av allt att döma ett ortnamn stått. Det är onekligen en olycklig tillfällighet, att just detta parti, där sannolikt fyra viktiga runor ha stått, har gått förlorat. Räknar man med att runföljden 47—49 **her** återger adv. *her* 'här', och sålunda icke utgör ortnamnets första led, skulle ortnamnet tillsammans med en föregående preposition kunna disponera fyra runor. Ortnamnets sista runa har med all sannolikhet varit **y**, se ovan till läsningen. Eftersom stenen påträffades på Väppeby mark, är det ju naturligt att räkna med att inskriften har innehållit detta ortnamn. Så torde också ha varit fallet.

Bynamnet Väppeby, fsv. *Væppy*, som påträffas fem gånger i Uppland som namn på gårdar »vid nu uttorkade sankmarker», tolkas av Jöran Sahlgren som uppkommet ur **Vætby*, se *Upsala Nya Tidnings julnummer* 1934, s. 15, 1935, s. 9, *Namn och bygd* 35 (1947), s. 99 f. Väppeby i Veckholm sn skrives 1343 *in wappy parochia uekul* (SD 5 nr 3730, s. 191 or). Under sådana omständigheter torde man våga förmoda, att runföljden 40—50 har haft följande lydelse: **·han·byki·her·i·uaby**. Full visshet kan man dock först nå, om den stenskräva, där de förlorade runorna stå, en gång skulle komma till rätta.

Inskriftens slut är av stort intresse. Runföljden 51—55 **mantr** måste återge ett *mandr*, d. v. s. nom. sg. av subst. 'man'. Den form man hade väntat är givetvis **maþr**. Väppeby-stenens **mantr** motsvarar den i fornsvenskan belagda formen *mander*, en form som har uppkommit genom analogisk utjämning efter oblika kasus samt genom inskott av *d* mellan *nn* och *r*. Exempelen på *d*-inskott i ljudgruppen *nnr* (och *lrr*) äro i runsvenskan få, se U 204, s. 310; se vidare S. B. F. Jansson, *En otolkad runinskrift* (i *UFT* h. 47:2, 1948, s. 182). I runföljden 56 **m**—64 **r** äro två runor (61 och 63) skadade; som ovan har framhållits, ha dessa runor varit **k** och **þ**. Runföljden skall alltså läsas **·matar·koþr·matar goðr**. Detta välkända adj. betyder »villig til at give andre Mad i tilstrækkeligt, rundeligt Maal» (Fritzner); en redogörelse för ordets förekomst finnes hos Jansson, a. a., s. 182 f. På den närbelägna Gådi-stenen (U 739) finnes en intressant parallell till uttrycket på U 703. U 739 slutar: **·haunar·miltr·matar·auk·mals·risin·**.

Den nu citerade Gådi-inskriftens sista nio runor **mals·risin** möta oss också i Väppeby-stenens slutord, runföljden 68—75 **mls·risia**. Uttrycket skall uppfattas som *mals risinn*, ett eljest icke belagt ord, vars betydelse och bildningssätt dock äro fullt klara. Ordet torde snarast böra översättas 'talför', 'målsnäll', se Jansson, a. a., s. 184 f.

»Väppeby-stenen är utan tvivel en skicklig mästares verk. Trots de talrika sprängningssprickorna, som verka störande, gör stenen ett mycket vackert intryck. Ristningen har flera karakteristiska drag. Huggningsteknik, runformer, uttryckssätt, ornamentik o. s. v. tala för att den har huggits av Balle, vilkens verksamhetsområde just omfattar dessa trakter. Slående likheter finnas t. ex. mellan Väppeby-stenen och den närbelägna, av Balle signerade, Hemsta-stenen i Boglösa sn [U 740] . . . Med all den säkerhet, som över huvud taget kan finnas, när det gäller en osignerad sten, kan man fastställa, att Väppeby-stenen har ristats av Balle.» (Jansson, a. a., s. 186.)